

LGBTIQ osobe - vidljivi ili nevidljivi korisnici hrvatskih knjižnica?

Barbarić, Ana; Pikić, Aleksandra

Source / Izvornik: **Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice : zbornik radova : 17. okrugli stol Slobodan pristup informacijama, 2017, 68, 59 - 69**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:143272>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

LGBTIQ OSOBE – VIDLJIVI ILI NEVIDLJIVI KORISNICI HRVATSKIH KNJIŽNICA?

Ana Barbarić

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
abarbari@ffzg.hr

Aleksandra Pikić

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
apikic@nsk.hr

Sažetak

U poslanju svih vrsta knjižnica vidljiva je težnja za ostvarivanjem socijalne pravde što podrazumijeva izgradnju zbirke i osmišljavanje usluga za različite skupine korisnika. Hrvatske narodne knjižnice od 50-ih godina 20. stoljeća kontinuirano razvijaju zbirke i služe za različite korisničke zajednice. Međutim, jedna korisnička zajednica ostala je u velikoj mjeri neprepoznata – LGBTIQ osobe. Zbog toga je cilj rada pokušaj odgovora na pitanje trebaju li knjižnice, posebice narodne, osmišljavati i pružati ciljane knjižnične usluge i programe za pripadnike LGBTIQ zajednice. Znači li segmentacija korisničke populacije, po tom pitanju, dodatni napor u smislu omogućavanja slobodnog pristupa informacijama ranjivoj društvenoj skupini s ciljem suzbijanja diskriminacije?

Ključne riječi: *korisničke zajednice, knjižnične usluge za LGBTIQ korisnike, narodne knjižnice*

Uvod

U ovom radu odlučile smo koristiti akronim LGBTIQ kao najsveobuhvatniji te stoga najmanje diskriminirajući po uzoru na publikaciju *Serving LGBTIQ Library and Archives Users* urednice Ellen Greenblatt.¹ Spomenuta urednica u navedenoj publikaciji izraz LGBTIQ osobe definira kao skupni izraz koji se koristi za lezbijke, gejeve, biseksualne muškarce i biseksualne žene, transrodne osobe, interseksualne osobe te *queer/questioning* osobe.² U znanstvenoj i stručnoj literaturi

¹ *Serving LGBTIQ library and archives users : essay on outreach, service, collections and access / edited by Ellen Greenblatt. Jefferson, N. C. ; London : McFarland & Company, [2011].*

² *Greenblatt, Ellen. Selective Glossary of LGBTIQ terms. // Serving LGBTIQ library and archives users : essay on outreach, service, collections and access. Str. 6.*

iz područja informacijskih i komunikacijskih znanosti, odnosno knjižničarstva na engleskom jeziku od 1990-ih primjetan je znatan broj publikacija i pojedinačnih preglednih ili istraživačkih radova koji se bave problematikom informacijskih potreba seksualnih manjina kao korisnika knjižnica, ali i arhiva. Takvih je radova, naravno, bilo i ranije, no načelno rečeno, zadnjih tridesetak godina, oni su relativno česti i predstavljaju sastavni dio korpusa međunarodne knjižničarske literature. U hrvatskoj knjižničarskoj literaturi to nije slučaj, stoga ovaj rad predstavlja pokušaj doprinosa osvješćavanju uloge i zadaća knjižnica, posebice narodnih, u brizi, zasad, poprilično „nevidljive“ korisničke zajednice. Kako je narodni referendum o ustavnoj definiciji braka održan u Hrvatskoj 2013. izazvao brojne rasprave te vidljivo podijelio hrvatsku javnost, mišljenja smo da je krajnje vrijeme da se i u kontekstu (hrvatskih) knjižnica kao ustanova, koje prema svom poslanju vode brigu o manjinskim skupinama, krene govoriti i pisati o potrebi angažmana na poboljšanje prava LGBTIQ populacije. To je nesumnjivo područje rada tzv. alternativnih knjižnica, dakle knjižnica različitih udruga civilnog društva koje se bave općenito područjem ljudskih prava, no ta vrsta knjižnica nije u fokusu ovog rada. Zanima nas problematiziranje teme sa stajališta knjižnica koje su dio knjižničkog sustava Republike Hrvatske, posebice onih narodnih, namijenjenih svima, koje se financiraju javnim sredstvima, dakle sredstvima koja porezom i prirezom uplaćuju svi građani Republike Hrvatske uključujući LGBTIQ osobe.

Namjera ovog rada nije prikazati cjelokupni ljudsko-pravni i zakonski okvir LGBTIQ inkluzivnosti. U ovom uvodnom dijelu, usmjerit ćemo se samo na neke segmente hrvatskoga zakonodavstva. Hrvatski zakonodavni okvir takav je da neki zakoni štite prava LGBT ili čak i šire LGBTIQ osoba dok neki drugi zakoni diskriminiraju tu populaciju. Ustav Republike Hrvatske u glavi III *Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda pod Zajedničkim odredbama* u članku 14. navodi: *Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.*³ U odjeljku 2 *Osobne i političke slobode i prava* u članku 35 stoji: *Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.*⁴ Ističemo i članak 39 koji glasi: *Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.* U kontekstu naše teme važno je istaknuti da među temeljnim odredbama Ustava RH u članku 3 navode se sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski

³ Ustav Republike Hrvatske : pročišćeni tekst. // Narodne novine 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>

⁴ Isto.

više stranački sustav kao najviše društvene vrednote i temelj za tumačenje samog Ustava. *Zakon o ravnopravnosti spolova* donio je Hrvatski sabor 2003. kao zakon koji proizlazi iz međunarodnog prava u sklopu obveza preuzetih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Hrvatske i Europske unije. Taj prvi Zakon bio je na snazi do 2008. godine kada je zamijenjen novim, istoimenim, Zakonom koji je izmijenjen i dopunjen 2017.⁵ Članak 6 spomenutog Zakona navodi kako se zabranjuje diskriminacija na temelju spolne orijentacije.⁶ Članak 13 ističe kako pri oglašavanju nije dozvoljeno koristiti izričaje koji uzrokuju ili bi mogli uzrokovati diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa i spolne orijentacije, a u članku 16 navodi se da je zabranjeno javno prikazivanje i predstavljavanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju.⁷ Vjerujemo da je postupak pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji utjecao na navedene odredbe Zakona s tim da izraz „spolna orijentacija“ nije pobliže objašnjen. Na sličan način možemo tumačiti i odredbe *Zakona o suzbijanju diskriminacije*.⁸ To je vidljivo iz samog teksta Zakona koji u članku 1a nabroja s kojim su aktima Europske unije usklađene odredbe Zakona. Sam članak 1 navodi kako: *Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.* Možemo primijetiti kako navedeni Zakon uz spolnu orijentaciju ističe i rodni identitet kao osnovu na temelju koje se pruža zaštita od diskriminacije. Uz navedeno naglašavamo kako i sam *Kazneni zakon*⁹ te, naravno, *Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola*¹⁰ štite prava seksualnih manjina, no njihove odredbe u ovom radu nećemo pobliže prikazivati. Ovome možemo pridodati da je Hrvatska pored Mađarske jedna od rijetkih država Europske unije koja u isto vrijeme ima ustavnu zapreku u ostvarivanju potpune bračne jednakosti homoseksualnih i heteroseksualnih parova (rezultat narodnog referenduma o ustav-

⁵ Zakon o ravnopravnosti spolova : pročišćeni tekst zakona. // Narodne novine 82/08, 69/17. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova>

⁶ Isto.

⁷ Isto.

⁸ Zakon o suzbijanju diskriminacije : pročišćeni tekst zakona. // Narodne novine 85/08, 112/12. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije>

⁹ Kazneni zakon : pročišćeni tekst zakona. // Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

¹⁰ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. // Narodne novine 92/14. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>

noj definiciji braka od 1. prosinca 2013. godine), a s druge strane zakon kojim se štiti obiteljski život homoseksualnih parova. Kako brojni dokumenti knjižničarske struke ističu posebnu brigu knjižnica u zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih i kulturnih potreba različitih manjina i ranjivih skupina, postavlja se pitanje što je s pripadnicima LGBTIQ zajednice? Mogu li oni računati da i njihova, posebice, narodna, knjižnica kao lokalni prilaz znanju može odgovoriti na neke specifične informacijske potrebe pripadnika te zajednice ili, u hrvatskim prilikama, trebaju računati na to da mogu zadovoljiti svoje informacijske potrebe na internetu ili u pojedinim tzv. alternativnim knjižnicama (koje postoje samo u većim hrvatskim gradovima). Uvodni dio ovog rada zaključili bismo s poprilično alarmantnim rezultatima istraživanja Zagreb Pride-a autorice Marine Milković koji govore da je čak 73 % ispitanika doživjelo neki oblik nasilja zbog svoje seksualne orijentacije.¹¹ Knjižničari kao profesija koja prema svom poslanju promiče ljudska prava, jednakost, društvenu toleranciju i teži postizanju većeg stupnja socijalne pravde nudeći znanje i slobodan pristupa informacijama svima, ne bi trebali biti ravnodušni i nezainteresirani, spram ovog, u hrvatskim prilikama, još uvijek velikog problema. Skrb o manjinskim skupinama je nešto po čemu se mjeri odgovornost i zrelost svakog suvremenog društva.

Narodne knjižnice – razvoj knjižničnih usluga na temelju potreba

Mnogo je toga napisano o budućnosti narodnih knjižnica i ovaj kratki osvrt nikako ne predstavlja cjeloviti uvid, već će se samo neki aspekti sažeto problematizirati u kontekstu teme ovog rada. Pitanje koje puno bolje zvuči na engleskom nego na hrvatskom jeziku glasi *Needs or reads?*. Postavljaju ga John Pateman i John Vincent u svojoj knjizi *Public Libraries and Social Justice* objavljenoj 2010.¹² Postavljeno pitanje oslikava tadašnju strategijsku dilemu pravca razvoja narodnih knjižnica u Ujedinjenom Kraljevstvu, koja je, u međuvremenu, nesumnjivo razriješena u pravcu razvoja knjižničnih službi i usluga u čijem središtu je korisnik i briga o njegovim specifičnim informacijskim, obrazovnim, kulturnim i ostalim potrebama. Stavljajući navedeno u kontekst doprinosa, knjižnica održivom razvoju društva koji se, između ostalog, temelji na ostvarivanju ljudskih prava gdje knjižnice doprinose jednakosti u ostvarivanju prava na slobodan pristup informacijama i slobodu izražavanja, moramo se prisjetiti sad već „klasika“ knjižničarstva Donalda

¹¹ Milković, Marina. Brutalna stvarnost : istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj, Zagreb : Zagreb Pride, 2013. [citirano: 2017-09-16]. Dostupno na: http://www.zagreb-pride.net/new/wp-content/uploads/2016/01/brutalna_stvarnost_hr_web.pdf

¹² Pateman, John; John Vincent. *Public libraries and social justice*. Surrey, England ; Burlington, Vt. : Ashgate, cop. 2010. Str. 126.

J. Urquhart i njegovog načela kako ponuda stvara potražnju.¹³ Je li dovoljno u današnjem narodnom knjižničarstvu, koje je usmjereno na korisnika i segmentaciju populacije u sredini u kojoj djeluje pojedina narodna knjižnica kako bi se ciljano razvijale one usluge potrebne različitim zajednicama, reći da LGBTIQ osobe mogu bez ikakvih prepreka ostvariti u knjižnicama svoje informacijske potrebe, bez da su LGBTIQ osobe prepoznate kao zasebna korisnička skupina koja stoga ima i neke specifične informacijske potrebe. Kao pokušaj odgovora na ovo pitanje ističemo rezultate istraživanja autora Tanisa L. Stenbacka i Alvina M. Schradera iz 1999. koji su istraživali među lezbijkama ulogu narodnih knjižnica u zadovoljavanju informacijskih potreba vezanih uz problematiku izlaska iz ormara (*coming out*). Istraživanje je pokazalo kako su lezbijske udruge te lezbijski barovi bili primarna mjesta prikupljanja informacija, knjižare i kafići su zauzeli drugo mjesto, dok su narodne knjižnice i SOS telefoni bili tek na trećem mjestu. Većina ispitanika ukazala je na manjak odgovarajuće knjižnične građe, teškoće u njezinom pronalaženju te na homofobiju među knjižničarima u narodnim knjižnicama.¹⁴ Nešto novije istraživanje iz 2005. provela je Meagan O'Leary upitnikom na 67 ispitanika. Istražen je odnos između pripadnika LGBT zajednica i narodnih knjižnica po pitanju nabave odgovarajuće knjižnične građe u Denveru (SAD) i Sheffieldu (UK). Ispitanici su istaknuli da imaju potrebu za informacijama koje pozitivno potvrđuju njihovu seksualnost, da osjećaju strah od diskriminacije ili razotkrivanja u malim knjižnicama te da je manjak aktualnih publikacija čimbenik koji ih sprječava u korištenju knjižnica.¹⁵

Odgovarajuća istraživanja tek se moraju provesti u hrvatskim (narodnim) knjižnicama. Autorice ovog rada provele su jedno takvo istraživanje, o kojem će biti rečeno nekoliko riječi u jednom od narednih odjeljaka ovog rada. Rezultati spomenutog istraživanja bit će dostupni zainteresiranoj knjižničarskoj javnosti u radu čije se objavljivanje očekuje tijekom 2018. No, bez obzira na spomenuto istraživanje tema LGBTIQ osoba kao korisnika knjižnica nudi potencijal za cijeli niz i preglednih, no prvenstveno, istraživačkih radova. U tom smislu vidimo i doprinos ovog rada kao mogućeg poticaja za buduća istraživanja. Držimo da bi bilo posebno značajno potaknuti nadolazeće „knjižničarske snage“, odnosno studente knjižničarstva i/ili informacijskih i komunikacijskih znanosti da u svojim završnim i diplomskim radovima istražuju navedenu problematiku. U tom smislu ističemo diplomski rad obranjen na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru autorice Zrinke

¹³ Urquhart, Donald J. *Načela bibliotekarstva*. Rijeka : Izdavački centar Rijeka, 1986.

¹⁴ Stenback, Tanis L.; Schrader, Alvin M.. *Venturing from the closet : a qualitative study of the information needs of lesbians*. // *Public library quarterly* 17,3(1999), 37-50. [citirano: 2017-10-02]. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J118v17n03_04

¹⁵ O'Leary, Meagan. *Pink perceptions : the information needs of lesbian, gay, bisexual and transgender library users as perceived by public librarians and by the LGBT communities within Sheffield UK and Denver CO, USA*. Sheffield : University of Sheffield, 2005. [citirano: 2017-10-02]. Dostupno na: http://dagda.shef.ac.uk/dispub/dissertations/2004-05/External/Oleary_Meagan_MALib.pdf

Džoić pod naslovom *Queer literatura u narodnim knjižnicama*.¹⁶ Kako je riječ o temi koja je i dalje aktualna i u međunarodnom kontekstu, potvrđuje nam tematski broj uglednog znanstvenog i stručnog časopisa *Library Trends* iz 2016. Spomenuti broj bio je posvećen temi *Rekonfiguracija rase, roda i seksualnosti (Reconfiguring race, gender, and sexuality)*.¹⁷ Vjerujemo da bi srodni istraživački radovi stručnjaka iz hrvatske knjižničarske zajednice potaknuli i same naše knjižnice da u većoj mjeri u i većem broju uzmu u obzir informacijske potrebe LGBTIQ osoba.

IFLA-ina Posebna interesna skupina za LGBTIQ korisnike

Hrvatsko knjižničarstvo, posebice preko Hrvatskoga knjižničarskog društva, u velikoj mjeri je slijedilo aktivnosti IFLA-e kao uzor i model u razvoju i knjižničarske profesije i knjižničnih službi i usluga. Zbog toga ćemo se ukratko osvrnuti na IFLA-ine napore po tom pitanju. Treba uzeti i obzir da je IFLA, kako joj razriješeni naziv i govori, Međunarodni savez knjižničarskih društva i ustanova (*International Federation of Library Associations and Institutions*). Društva i ustanove koje su članice IFLA-e dolaze iz različitih država gdje se zakonske odredbe u odnosu na prava LGBTIQ osoba protežu u rasponu od smrtne kazne, kojom se kažnjavaju istospolni seksualni odnosi u nekim islamskim državama, pa do prava na sklapanje brakova. Unatoč navedenim razlikama, u prosincu 2013. IFLA-in Stručni odbor odobrio je formiranje Posebne interesne skupine (*Special Interest Group – SIC*) za LGBTIQ korisnike.¹⁸ Kako osnivanje posebne interesne skupine, prema IFLA-inim pravilima, mora biti pod pokroviteljstvom neke od IFLA-inih sekcija, ističemo kako je pokrovitelj Posebne interesne skupine za LGBTIQ korisnike Sekcija za nabavu i razvoj zbirke. Držimo da je to vrlo indikativno jer su se u istraživanjima, koje smo ranije citirale, ispitanici žalili na nedovoljnu zastupljenost građe s LGBTIQ temama u knjižnicama. Spomenuta Posebna interesna skupina od 2014. organizira sesiju na IFLA-inim općim konferencijama i skupštinama pod sljedećim temama: *Addressing the Silence: How Libraries can Serve Their LGBTIQ Users* (2014.), *Transforming LGBTIQ Library Services* (2015.) te *Intersectionality* (2017.). Na mrežnim stranicama posebne interesne skupine za LGBTIQ korisnike istaknuto je kako je njezin cilj omogućavanje knjižnicama razmatranje više tema uključujući profesionalne stavove, dohvat, privatnost, programe i učinkovitu praksu pri nabavi i izgradnji zbirke građe važnih za LGBTIQ osobe i njihove podupiratelje. To uključuje književnost, znanstvene radove, građu značajnu za LGTBQ mlade osobe i

¹⁶ Džoić, Zrinka. *Queer literatura u narodnim knjižnicama* : diplomski rad [citirano: 2017-10-02]. Zadar : Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti, 2016. Dostupno na: <https://repositorij.unizd.hr/islandora/object/unizd%3A154>

¹⁷ *Reconfiguring race, gender, and sexuality* [citirano: 2017-10-02] / issue editors Emily Drabinski and Patrick Keilty. *Library trends* 64, 4(2016). Dostupno i na: <http://muse.jhu.edu/issue/33720>

¹⁸ IFLA. *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer/Questioning Users Special Interest Group* [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/lgbtq>

obitelji te druga djela koja potiču kritičko razmišljanje o pitanjima seksualnosti i rodnog identiteta. Posebna interesna skupina poticat će i raspravu u svrhu podrške knjižničarima u rješavanju pitanja vezanih uz LGBTIQ knjižnične usluge.¹⁹

Smatramo vrijednim još istaknuti kako se pri najavi sesije pod temom *Transforming LGBTIQ Library Services* održane 2015. na IFLA-inom konferenciji (*World Library and Information Congress: 81st IFLA General Conference and Assembly*) istaknuta Lyonska deklaracija o pristupu informacijama i razvoju²⁰ kao dokument koji promiče održivi razvoj u kontekstu okvira ljudskih prava. Za kraj ovog odjeljka ističemo i neke od specifičnih tema otvorenih unutar Posebne interesne skupine za LGBTIQ korisnike: posebne zbirke za LGBTIQ osobe, knjižnica kao siguran prostor, knjižnične usluge za dugu obitelji, dohvat i partnerstva s organizacijama u zajednici te promocija inkluzivnog pristupa. Značenje pojma „inkluzivni pristup“ posebno je zanimljivo jer se daje problematizirati u kontekstu načela slobodnog pristupa informacijama kao i načela knjižnične neutralnosti. No, tu raspravu ostavljamo za neki budući rad.

Osvrt na hrvatske prilike

Koliko je poznato autoricama ovog rada, konkretne inicijative vezane za promociju knjižničnih usluga za LGBTIQ osobe javljaju se 2016. Već smo spomenuli diplomski rad obranjen 2016. na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru.²¹

U Hrvatskoj je prvo istraživanje odnosa LGBTIQ zajednice i narodnih knjižnica provedeno u sklopu projekta *Nesigurne intervencije* tijekom rujna i listopada 2016. Istraživanje su provele autorice ovog rada, a rezultati su predstavljeni na Okruglom stolu *Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama* održanom 2. prosinca 2016. u net.kulturnom klubu MaMa. Objavljivanje rada s rezultatima istraživanja očekuje se tijekom 2018. Provedena anketa sastojala se od 42 pitanja organizirana u tri cjeline. Prva skupina pitanja sastojala se od sociodemografskih pitanja. Drugom skupinom pitanja istražilo se na koje sve načine LGBTIQ pojedinci zadovoljavaju svoje informacijske potrebe, koji su njihovi stavovi o tome, u kojoj mjeri narodne knjižnice ostvaruju svoje poslanje prema LGBTIQ zajednici, zatim njihove stavove prema organizaciji knjižnične građe koja afirmativno gleda na LGBTIQ zajednicu, ali i stavove prema obradi građe koja vrijednosno zauzima stajalište da su homoseksualnost, biseksualnost i transrodnost poremećaji i/ili manje vrijedni. Treći dio ankete bio je usmjeren na istraživanje iskustva LGBTIQ populacije s obzirom na njihov status kao korisnika, odnosno nekorisnika narodnih knjižnica. Rezultati provedenog istraživanja, kada budu objavljeni, mogu poslužiti

¹⁹ Isto.

²⁰ Lyonska deklaracija o pristupu informacijama i razvoju [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <http://www.lyondeclaration.org/content/pages/lyon-declaration-hr.pdf>

²¹ Džoić, Zrinka. Nav. dj.

narodnim knjižnicama u Hrvatskoj u razvoju i unapređenju svojih službi i usluga sa stajališta koje promiče socijalnu inkluzivnost i socijalnu pravednost što bi i bilo u skladu s Etičkom kodeksom Hrvatskoga knjižničarskog društva.²²

Nositelj spomenutog projekta bila je Galerija Prozori, Knjižnica S. S. Kranjčevića, Knjižnice grada Zagreba, a suradnici su bili Centar za ženske studije Zagreb, udruga Domino te Katedra za bibliotekarstvo Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Projekt je osmislila i vodila Petra Dolanjski.²³ Jedan od zaključaka održanog okruglog stola je upućivanje Hrvatskom knjižničarskom društvu zamolbu za osnivanje odgovarajućeg stručnog tijela HKD-a za LGBTIQ knjižnične korisnike po uzoru na IFLA-u. Smatramo da je izuzetno važno da je projekt *Nesigurne intervencije* potekao upravo iz narodne knjižnice, koja je potom prepoznala i okupila partnerske ustanove i udruge, što je dovelo do cjelovitijeg uvida u problematiku LGBTIQ osoba kao korisnika narodnih knjižnica. Možemo se samo nadati da će HKD slijediti, i po ovom pitanju, IFLA-u, što bi zacijelo doprinijelo razvoju knjižničnih usluga za seksualne manjine.

U kontekstu tvrdnje kako 2016. predstavlja polazišnu godinu o razmišljanju o knjižničnim uslugama za LGBTIQ moramo spomenuti i Znanstveno-stručni skup *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge* održan 18. studenoga 2016. u Koprivnici u organizaciji Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“. U sklopu teme *Knjižnične usluge za pripadnike različitih seksualnih i rodni identiteta* Petra Dolanjski i Irena Bekić iz Knjižnice S. S. Kranjčevića, Knjižnice grada Zagreba, održale su predavanje pod naslovom *Umjetničko-knjižničarsko djelovanje Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama*.

Ovaj odjeljak možemo zaključiti s tvrdnjom da je tema otvorena, no sad je potrebno dalje govoriti, razgovarati, istraživati i pisati o LGBTIQ osobama kao korisnicima hrvatskih knjižnica.

Umjesto zaključka

U mladom demokratskom društvu ili posttranzicijskom društvu, važno je otvarati nove teme. Tema LGBTIQ osoba kao vidljivih, a ne nevidljivih korisnika, svih vrsta knjižnica, a posebice, narodnih, zacijelo je u hrvatskom knjižničarstvu nova tema. Zakonski okvir o suzbijanju diskriminacije postoji kao i načelno usmjerenje knjižničarske struke da promoviranjem slobodnog pristupa informacijama i znanju doprinosi ravnopravnosti svih građana. Time se, također, stvara aktivno građanstvo koje je sposobno kritički misliti i donositi informirane odluke. Knjižnice bi svojim

²² Hrvatsko knjižničarsko društvo. Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva (2012.) [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/

²³ Okrugli stol Nesigurne intervencije : LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama (2016.) [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/okrugli-stol-nesigurne-intervencije-lgbtiq-korisnici-u-narodnim-knjiznicama/35619>

djelovanjem trebale povećavati javnu svijest o problemima svim manjinskih skupina, pa tako i seksualnih manjima, a povrh toga, aktivno se, unutar svog djelokruga rada, uključiti u rješavanje njihovih problema. Inače sintagme o „knjižnicama otvorenih vrata“ i „knjižnicama kao dnevnim boravcima svih članova zajednice“ dijelom ostaju puke fraze.

LITERATURA

Džoić, Zrinka. Queer literatura u narodnim knjižnicama : diplomski rad. [citirano: 2017-10-02]. Zadar : Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti, 2016. Dostupno na: <https://repositorij.unizd.hr/islandora/object/unizd%3A154>

Greenblatt, Ellen. Selective Glossary of LGBTIQ terms. // *Serving LGBTIQ library and archives users : essay on outreach, service, collections and access : essay on outreach, service, collections and access / edited by Ellen Greenblatt. Jefferson, N. C. ; London : McFarland & Company, [2011]. Str. 6.*

Hrvatsko knjižničarsko društvo. Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva (2012.) [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/

IFLA. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer/Questioning Users Special Interest Group. [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/lgbtq>

Kazneni zakon : pročišćeni tekst zakona. [citirano: 2017-09-16]. Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

Lyonska deklaracija o pristupu informacijama i razvoju. [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <http://www.lyondeclaration.org/content/pages/lyon-declaration-hr.pdf>

Milković, Marija. Brutalna stvarnost : istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj (2013). [citirano: 2017-09-16]. Zagreb : Zagreb Pride, Dostupno na: http://www.zagreb-pride.net/new/wp-content/uploads/2016/01/brutalna_stvarnost_hr_web.pdf

Okrugli stol Nesigurne intervencije : LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama (2016.) [citirano: 2017-10-12]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/okrugli-stol-nesigurne-intervencije-lgbtiq-korisnici-u-narodnim-knjiznicama/35619>

O’Leary, Meagan. Pink perceptions : the information needs of lesbian, gay, bisexual and transgender library users as perceived by public librarians and by the LGBT communities within Sheffield UK and Denver CO, USA. [citirano: 2017-10-02]. Sheffield : University of Sheffield, 2005. Dostupno na: http://dagda.shef.ac.uk/dispub/dissertations/2004-05/External/Oleary_Meagan_MALib.pdf

Pateman, John; John Vincent. Public libraries and social justice. Surrey, England ; Burlington, Vt. : Ashgate, cop. 2010.

Reconfiguring race, gender, and sexuality. [citirano: 2017-10-02] / issue editors Emily Drabinski and Patrick Keilty. Library trends 64, 4(2016). Dostupno i na: <http://muse.jhu.edu/issue/33720>

Serving LGBTIQ library and archives users : essay on outreach, service, collections and access / edited by Ellen Greenblatt. Jefferson, N. C. ; London : McFarland & Company, [2011].

Stenback, Tanis L.; Schrader, Alvin M.. Venturing from the closet : a qualitative study of the information needs of lesbians. [citirano: 2017-10-02]. // Public library quarterly 17,3(1999), 37-50. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J118v17n03_04

Urquhart, Donald J. Načela bibliotekarstva. Rijeka : Izdavački centar Rijeka, 1986.

Ustav Republike Hrvatske : pročišćeni tekst. [citirano: 2017-09-16]. Narodne novine 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>

Zakon o ravnopravnosti spolova : pročišćeni tekst zakona. [citirano: 2017-09-16]. Narodne novine 82/08, 69/17. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova>

Zakon o suzbijanju diskriminacije : pročišćeni tekst zakona. [citirano: 2017-09-16]. Narodne novine 85/08, 112/12. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije>

LGBTIQ PERSONS- VISIBLE OR INVISIBLE USERS OF CROATIAN LIBRARIES?

Summary

In mission statements of all types of libraries, the aspiration for fulfilling social justice is visible. That implies developing collections and services for various user groups. The Croatian public libraries from the 1950s are constantly developing collections and services for various user communities. However, one user community remained largely unrecognized – LGBTIQ people. For this reason, the purpose of the paper is to answer the question of whether libraries, especially public, should develop and provide specific library services and programs for members of the LGBTIQ community. Does the segmentation of the user population, make an extra effort to provide free access to information to a vulnerable social group with a goal to combating discrimination?

Keywords: *user communities, library services for LGBTIQ users, public libraries*